YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI
ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК
REVIEW OF LAW SCIENCES

huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

правовой научно-практический журнал

legal scientific-practical journal

2026-yil 2-son

VOLUME 10 / ISSUE 2 / 2026
DOI: HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS.2026.10.2.

ISSN 2181-919X
E-ISSN 2181-1148
DOI: HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS

Crossref Content Registration

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

"Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences" huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O'zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 0931-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro'yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko'paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo'yicha mas'ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
E. Mustafayev, Y. Yarmolik, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, X. Yuldasheva, E. Sharipov

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko'chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: review.tsul.uz
E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1385.

Nashriyot litsenziyasi
№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2026-yil 25-iyunda bosmaxonaga topshirildi.
Qog'oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog'i: 22
Adadi: 100. Buyurtma: № 71.

Bosmaxona litsenziyasi
29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko'chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

B. Xodjayev – Toshkent davlat yuridik universiteti rektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

MAS'UL MUHARRIR

O. Choriyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Tahririy-nashriyot markazi direktori

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

Y. Kanyazov – Adliya vazirligi huzuridagi Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti direktori, yuridik fanlar nomzodi

J. Tashkulov – Fanlar akademiyasi Davlat va huquq instituti bo'lim boshlig'i, yuridik fanlar doktori, professor

U. To'xtasheva – Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi direktori o'rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

M. Yasan – Balikesir universiteti Huquq fakulteti professori (Turkiya)

S. Ma'mun – Islam Negeri universiteti o'qituvchisi (Indoneziya)

Sh. Asadov – O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi Yuridik ta'lim va sud-ekspertiza boshqarmasi boshlig'i, yuridik fanlar doktori, professor

I. Ergashev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma'muriy va moliya huquqi sho'basi professori, yuridik fanlar doktori

J. Nematov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma'muriy va moliya huquqi sho'basi professori, yuridik fanlar doktori

M. Aminjonova – O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi Qonunchilik ijrosi ustidan nazoratni tashkil etish kafedrasi dotsenti, yuridik fanlar doktori

M. Raximov – Toshkent davlat yuridik universiteti Tadqiqot markazi boshlig'i, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

I. Djurayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho'basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

O. Narzullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi sho'basi professori, yuridik fanlar doktori

F. Maxmudov – Adliya vazirligi huzuridagi Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti direktori o'rinbosari, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Kadirova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho'basi professor v.b., yuridik fanlar doktori

I. Yakubova – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellektual mulk huquqi sho'basi professor v.b., yuridik fanlar doktori

A. Muxamedjanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari sho'basi professori, yuridik fanlar doktori

N. Niyazova – Toshkent davlat yuridik universiteti O'zbek tili va adabiyoti sho'basi professori, pedagogika fanlari nomzodi

E-ISSN 2181-1148
ISSN 2181-919X

УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Правовой научно-практический журнал «Вестник юридических наук – Yuridik fanlar axborotnomasi – Review of Law Sciences» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 0931.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:
Э. Мустафаев, Е. Ярмолик, М. Шарифова, Ш. Бекназарова, Х. Юлдашева, Э. Шарипов

Корректор:
М. Турсунов

Технический редактор:
У. Сапаев

Дизайнер:
Д. Ражапов

Адрес редакции:
100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: review.tsul.uz
E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1385.

Издательская лицензия
от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию 25.06.2026.
Формат бумаги: А4.
Усл. п. л. 22 Тираж: 100 экз.
Номер заказа: 71.

Лицензия типографии
от 29.11.2023 № 174626.

Отпечатано в типографии Ташкентского государственного юридического университета.
100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Б. Ходжаев – ректор Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

З. Эсанова – проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

О. Чориев – директор Редакционно-издательского центра Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Е. Каньязов – директор Института переподготовки и повышения квалификации юридических кадров при Министерстве юстиции, кандидат юридических наук

Ж. Ташкулов – заведующий отделом Института государства и права Академии наук, доктор юридических наук, профессор

У. Тухташева – заместитель директора Агентства по противодействию коррупции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

М. Ясан – профессор юридического факультета Университета Балыкесир (Турция)

С. Маъмун – преподаватель Исламского государственного университета (Индонезия)

Ш. Асадов – начальник управления юридического образования и судебной экспертизы Министерства юстиции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

И. Эргашев – профессор сектора административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Ж. Нематов – профессор сектора административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

М. Аминжонова – доцент кафедры организации контроля за исполнением законодательства Правоохранительной академии Республики Узбекистан, доктор юридических наук

М. Рахимов – начальник Центра исследований Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

И. Джураев – заведующий сектором судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

О. Нарзуллаев – профессор сектора экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Ф. Махмудов – заместитель директора Института переподготовки и повышения квалификации юридических кадров при Министерстве юстиции, доктор юридических наук, доцент

М. Кадирова – и.о. профессора сектора уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

И. Якубова – и.о. профессора сектора права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Мухамеджанов – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Н. Ниязова – профессор сектора узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета, кандидат педагогических наук

FOUNDER: TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

"Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences" legal scientific-practical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020, with certificate number 0931.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan. Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev, E. Yarmolik, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, Kh. Yuldasheva, E. Sharipov

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Publishing department addess:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: review.tsul.uz
E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Subscription index: 1385.

Publishing license
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 25.06.2026.
Paper size: A4.
Cond.p.f: 22.
Units: 100. Order: № 71.

Printing house license
№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city, Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

B. Khodjaev – Rector of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

EXECUTIVE EDITOR

O. Choriev – Director of the Publishing and Editorial Center of Tashkent State University of Law

MEMBERS OF EDITORIAL BOARD

Y. Kanyazov – Director of the Institute for Retraining and Advanced Training of Legal Personnel under the Ministry of Justice, Candidate of Legal Sciences

J. Tashkulov – Head of the Department of the Institute of State and Law of the Academy of Sciences, Doctor of Law, Professor

U. Tukhtasheva – Deputy Director of the Anti-Corruption Agency, Doctor of Law, Professor

M. Yasan – Professor of the Faculty of Law, Balikesir University (Turkey)

S. Ma'mun – Lecturer at Universitas Islam Negeri (Indonesia)

Sh. Asadov – Head of the Department of Legal Education and Forensic Examination of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

I. Ergashev – Professor of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

J. Nematov – Professor of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

M. Aminjonova – Associate Professor of the Department of Organization of Control over the Execution of Legislation of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

M. Rakhimov – Head of the Research Center of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

I. Djuraev – Head of the Department of Jucidiary, Advocacy and Law Enforement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

O. Narzullaev – Professor of the Department of Environmental Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

F. Makhmudov – Deputy Director of the Institute for Retraining and Advanced Training of Legal Personnel under the Ministry of Justice, Doctor of Law, Associate Professor

M. Kadirova – Acting Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Yakubova – Acting Professor of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Mukhamedjanov – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

N. Niyazova – Professor of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Candidate of Pedagogical Sciences

E-ISSN 2181-1148
ISSN 2181-919X

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

11 **ESHTURDIYEVA FARANGIZ BAXODIR QIZI**
Neyrohuquqlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish: sun'iy intellekt davrida O'zbekiston huquq ijodkorligi siyosatining ustuvor yo'nalishlari

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

23 **XUJANAZAROV AZIZJON ANVAROVICH**
Raqamlashtirish davrida norma ijodkorligining zamonaviy tendensiyalari tahlili

34 **ALIYEV ILHOMJON MUROD O'G'LI**
O'zbekistonda sun'iy intellekt va raqamli o'zgarish: "aqlli millat"ni shakllantirishning huquqiy asoslari

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

43 **BURXANOVA LEYLA MARIUSOVNA**
2026-yil – "Mahallani rivojlantirish va jamiyat farovonligini oshirish yili" ustuvorliklari kontekstida nikoh tuzishning huquqiy asoslarini takomillashtirish

58 **KORYOG'DIYEV BOBUR UMIDJON O'G'LI, UMARALIYEV ISMOILJON IBROHIMJON O'G'LI, RAMIDDINOV BURXONIDDIN JALOLIDDINOVICH**
O'zboshimchalik bilan qurilgan imoratlarning huquqiy rejimi: O'zbekiston qonunchiligidagi muammolar va takomillashtirish yo'nalishlari

12.00.04 – FUQAROLIK PROTSESSUAL HUQUQI. IQTISODIY PROTSESSUAL HUQUQI. HAKAMLIK JARAYONI VA MEDIATSIYA

67 **XUDOYNAZAROV DADAXON AVAZ O'G'LI**
Sud chaqiruvlari tizimida raqamli islohotlar va sun'iy intellekt imkoniyatlari

12.00.06 – TABIIY RESURSLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

76 **RAJABOV NARIMAN SHARIFBAYEVICH**
O'zbekiston Respublikasida biogaz texnologiyalaridan foydalanishni huquqiy tartibga solishning ekologik jihatlari

88 **ALLOBERDIYEVA DURDONA O'KTAMJON QIZI**
Turistik faoliyatning atrof-muhitga ta'siri va uni huquqiy tartibga solish masalalari

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

95 **QODIRALIYEV SADDAM BAXTIYORJON O'G'LI**
Advokatga nisbatan qo'llanadigan intizomiy jazo chorasi sifatida litsenziyaning amal qilishini tugatishning nazariy-huquqiy tahlili

102 **MUHAMMADJONOV ABRORJON AKMALJON O'G'LI**
Xorijiy mamlakatlar prokuratura modellarining qiyosiy-huquqiy tahlili

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

112 **ATANIYAZOV JASURBEK KURBANBAYEVICH**
Jinoyat ishlarini tergov qilishda tergovchining protsessual mustaqilligi kafolatlarini kengaytirish xususiyatlari

126 **MAMADALIYEV UMID YULDASHEVICH**
O'zbekiston Respublikasida ekstraditsiya institutini tartibga solinishi: holati, muammolari va tendensiyalari

137 **FATULLAYEV SHODMONBEK MADATOVICH**
Jinoyat protsessidagi ekspertiza instituti: solishtirma-huquqiy tahlil

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

146 **RAXMANOV SHUXRAT NAIMOVICH**
Xalqaro tashkilotlar diplomatik huquqi manbalarining tizimi va ta'sirchanligi

154 **MO'MINOV ASILBEK HUSNIDDIN O'G'LI**
Raqamli muhitda shaxsiy huquq va erkinliklarni himoya qilishga oid BMT rezolyutsiyalari: ahamiyati hamda samaradorligi

164 **IBODULLAYEV SAYIDKOMIL BEKPO'LAT O'G'LI**
Markaziy osiyoda ichimlik suvi tanqisligi tahdidi

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

179 **BEKBO'TAYEVA LOBAR SHOVKAT QIZI**
Muqobil vasiylik tizimini normativ-huquqiy tartibga solish: O'zbekiston qonunchiligining tizimli tahlili

E-ISSN 2181-1148
ISSN 2181-919X

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА. ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 **ЭШТУРДИЕВА ФАРАНГИЗ БАХОДИР КИЗИ**
Имплементация нейроправ в национальное законодательство: приоритетные направления правотворческой политики Узбекистана в эпоху искусственного интеллекта

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

23 **ХУЖАНАЗАРОВ АЗИЗЖОН АНВАРОВИЧ**
Анализ современных тенденций нормотворчества в эпоху цифровизации

34 **АЛИЕВ ИЛХОМЖОН МУРОД УГЛИ**
Искусственный интеллект и цифровая трансформация в Узбекистане: правовые основы формирования «умной нации»

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

43 **БУРХАНОВА ЛЕЙЛА МАРИУСОВНА**
Совершенствование правовых основ заключения брака в контексте приоритетов 2026 года – года развития махалли и повышения благосостояния общества

58 **КОРЁГДИЕВ БОБУР УМИДЖОН УГЛИ, УМАРАЛИЕВ ИСМАИЛЖОН ИБРОХИМЖОН УГЛИ, РАМИДДИНОВ БУРХОНИДДИН ЖАЛОЛИДДИНОВИЧ**
Правовой режим самовольно возведённых строений: проблемы и направления совершенствования законодательства Узбекистана

12.00.04 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО. ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО. АРБИТРАЖ И МЕДИАЦИЯ

67 **ХУДОЙНАЗАРОВ ДАДАХОН АВАЗ УГЛИ**
Цифровые реформы и возможности искусственного интеллекта в системе судебных вызовов

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

76 **РАЖАБОВ НАРИМАН ШАРИФБАЕВИЧ**
Экологические аспекты правового регулирования использования биогазовых технологий в Республике Узбекистан

88 **АЛЛОБЕРДИЕВА ДУРДОНА УКТАМЖОН КИЗИ**
Воздействие туристической деятельности на окружающую среду и вопросы его правового регулирования

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР. ОРГАНИЗАЦИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

95 **КОДИРАЛИЕВ САДДАМ БАХТИЁРЖОН УГЛИ**
Теоретико-правовой анализ прекращения действия лицензии как меры дисциплинарного взыскания, применяемой в отношении адвоката

102 **МУХАММАДЖОНОВ АБРОРЖОН АКМАЛЖОН УГЛИ**
Сравнительно-правовой анализ моделей прокуратуры в зарубежных странах

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

112 **АТАНИЯЗОВ ЖАСУРБЕК КУРБАНБАЕВИЧ**
Особенности расширения гарантий процессуальной независимости следователя при расследовании уголовных дел

126 **МАМАДАЛИЕВ УМИД ЮЛДАШЕВИЧ**
Правовое регулирование института экстрадиции в Республике Узбекистан: состояние, проблемы и тенденции

137 **ФАТУЛЛАЕВ ШОДМОНБЕК МАДАТОВИЧ**
Институт судебной экспертизы в уголовном процессе: сравнительно-правовой анализ

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

146 **РАХМАНОВ ШУХРАТ НАИМОВИЧ**
Система и эффективность источников дипломатического права международных организаций

154 **МУМИНОВ АСИЛБЕК ХУСНИДДИН УГЛИ**
Резолюции ООН по защите личных прав и свобод в цифровой среде: значение и эффективность

164 **ИБОДУЛЛАЕВ САИДКОМИЛ БЕКПУЛАТ УГЛИ**
Угроза дефицита питьевой воды в Центральной Азии

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

179 **БЕКБУТАЕВА ЛОБАР ШОВКАТ КИЗИ**
Нормативно-правовое регулирование альтернативной опеки: системный анализ законодательства Узбекистана

E-ISSN 2181-1148
ISSN 2181-919X

CONTENTS

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

11 **ESHTURDIEVA FARANGIZ BAKHODIR KIZI**
Implementation of neuro-rights into national legislation: priorities of Uzbekistan's law-making policy in the era of artificial intelligence

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

23 **KHUJANAZAROV AZIZJON ANVAROVICH**
Analysis of modern trends in norm-making in the era of digitalization

34 **ALIEV ILKHOMJON MUROD UGLI**
Artificial intelligence and digital transformation in Uzbekistan: legal frameworks for the formation of a "smart nation"

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

43 **BURKHANOVA LEYLA MARIUSOVNA**
Improvement of the legal framework for marriage registration in the context of the priorities of 2026 – the year of mahalla development and the improvement of social welfare

58 **KORYOGDIEV BOBUR UMIDJON UGLI, UMARALIYEV ISMOILJON IBROHIMJON UGLI, RAMIDDINOV BURKHONIDDIN JALOLIDDINOVICH**
Legal regime of unauthorized constructions: problems of the legislation of Uzbekistan and directions for its improvement

12.00.04 – CIVIL PROCEDURAL LAW. ECONOMIC PROCEDURAL LAW. ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

67 **KHUDOYNAZAROV DADAKHON AVAZ UGLI**
Digital reforms and artificial intelligence opportunities in the court summons system

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

76 **RAJABOV NARIMAN SHARIFBAEVICH**
Environmental aspects of legal regulation of biogas technologies in the Republic of Uzbekistan

85 **ALLOBERDIEVA DURDONA UKTAMJON KIZI**
The impact of tourism activity on the environment and issues of its legal regulation

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR'S CONTROL. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

95 **QODIRALIEV SADDAM BAKHTIYORJON UGLI**
Theoretical and legal analysis of the termination of a license as a disciplinary punishment measure applied to an advocate

102 **MUHAMMADJONOV ABRORJON AKMALJON UGLI**
Comparative legal analysis of prosecutor's models of foreign countries

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

112 **FATULLAYEV SHODMONBEK MADATOVICH**
The institute of expertise in criminal proceedings: a comparative legal analysis
126 **MAMADALIEV UMID YULDASHEVICH**
Regulation of the institute of extradition in the Republic of Uzbekistan: state, problems, and trends
137 **FATULLAYEV SHODMONBEK MADATOVICH**
The institute of expertise in criminal proceedings: a comparative legal analysis

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

146 **RAKHMANOV SHUKHRAT NAIMOVICH**
System and effectiveness of the sources of diplomatic law of international organizations
154 **MUMINOV ASILBEK HUSNIDDIN UGLI**
UN resolutions on the protection of personal rights and freedoms in the digital environment: relevance and efficiency
164 **IBODULLAEV SAYIDKOMIL BEKPULAT UGLI**
The threat of drinking water shortage in Central Asia

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

179 **BEKBUTAEVA LOBAR SHOVKAT KIZI**
Normative and legal regulation of alternative care: a system analysis of Uzbekistan's legislation

E-ISSN 2181-1148
ISSN 2181-919X

Kelib tushgan / Получено / Received: 22.04.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 04.06.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 25.06.2026

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.rols.2026.10.2./BAKV7245
UDC: 340.13(045)(575.1)

NEYROHUQUQLARNI MILLIY QONUNCHILIKKA IMPLEMENTATSIYA QILISH: SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA O'ZBEKISTON HUQUQ IJODKORLIGI SIYOSATINING USTUVOR YO'NALISHLARI

Eshturdiyeva Farangiz Baxodir qizi,
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi
Qonunchilik va huquqiy siyosat instituti
yetakchi ilmiy xodimi, doktorant
ORCID: https://orcid.org/0009-0001-3178-4683
e-mail: farangizbahodirovna@gmail.com

Annotatsiya. *Mazkur maqolada sun'iy intellekt va neyrotexnologiyalar shiddatli rivojlanayotgan sharoitda insonning kognitiv erkinligi hamda mental maxfiyligini ta'minlash maqsadida neyrohuquqlarni O'zbekiston milliy qonunchilik tizimiga implementatsiya qilish masalalari tadqiq etilgan. Tadqiqotning maqsadi an'anaviy huquqiy doktrinaning zamonaviy biotexnologik tahdidlarga bardoshliligini baholash va mamlakat huquq ijodkorligi siyosatining ustuvor yo'nalishlarini belgilab berishdan iborat. Muammoning dolzarbligi neyrointerfeyslarning ommalashuvi natijasida neyroma'lumotlarning nazoratsiz yig'ilishi hamda shaxs irodasiga algoritmik manipulyatsiya orqali ta'sir ko'rsatish xavfining ortishi bilan izohlanadi. O'rganish jarayonida falsafiy-huquqiy, rasmiy-dogmatik, qiyosiy huquqshunoslik va prognostik metodlardan foydalanilgan. Xalqaro tavsiyanomalar va xorijiy davlatlar tajribasi funksional tahlil qilingan. Natijada amaldagi shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risidagi qonunchilik va raqamli texnologiyalarga oid yangi normativ hujjatlarda ongsiz faoliyat natijalarini himoya qilish bo'yicha konseptual bo'shliqlar mavjudligi aniqlandi. Olingan natijalar raqamli huquq, axborot xavfsizligi va qonun ijodkorligi amaliyotida keng qo'llanishi mumkin. Xulosada konstitutsiyaviy normalarni huquqni qo'llash amaliyoti orqali kengaytirish, qonunchilikda neyroma'lumotlarning avtonom huquqiy maqomini hamda fidutsiar modelni mustahkamlash, shuningdek, mehnat va jinoyat qonunchiligiga ixtisoslashgan cheklovlar kiritish bo'yicha aniq yechimlar taklif qilingan.*

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, huquq ijodkorligi, raqamli huquq, neyrohuquqlar, kognitiv erkinlik, neyroma'lumotlar, milliy qonunchilik*

ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ НЕЙРОПРАВ В НАЦИОНАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО: ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПРАВОТВОРЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ УЗБЕКИСТАНА В ЭПОХУ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Эштурдиева Фарангиз Баходир кизи,
ведущий научный сотрудник, докторант
Института законодательства и правовой политики
при Президенте Республики Узбекистан

Аннотация. *В настоящей статье исследуются вопросы имплементации нейроправ в национальную правовую систему Узбекистана в целях обеспечения когнитивной свободы и ментальной конфиденциальности человека в условиях стремительного развития искусственного интеллекта и нейротехнологий. Целью исследования является оценка устойчивости традиционной правовой доктрины к современным биотехнологическим вызовам, а также определение приоритетных*

направлений правотворческой политики государства. Актуальность рассматриваемой проблемы обусловлена возрастанием рисков, связанных с неконтролируемым сбором нейроданных и возможностью воздействия на волю личности посредством алгоритмической манипуляции вследствие широкого распространения нейроинтерфейсов. В ходе исследования использованы философско-правовой, формально-догматический, сравнительно-правовой и прогностический методы. Проведён функциональный анализ международных рекомендаций и зарубежного опыта. В результате установлено наличие концептуальных пробелов в действующем законодательстве о персональных данных и новых нормативных актах, регулирующих цифровые технологии, в части защиты информации, формируемой в результате деятельности человеческого сознания и подсознания. Полученные результаты могут быть широко использованы в сфере цифрового права, информационной безопасности и правотворческой деятельности. В заключение предложены конкретные решения, предусматривающие расширение содержания конституционных норм посредством правоприменительной практики, закрепление в законодательстве автономного правового статуса нейроданных и фидуциарной модели их защиты, а также введение специализированных ограничений в трудовое и уголовное законодательство.

Ключевые слова: *искусственный интеллект, правотворчество, цифровое право, нейроправа, когнитивная свобода, нейроданные, национальное законодательство*

IMPLEMENTATION OF NEURO-RIGHTS INTO NATIONAL LEGISLATION: PRIORITIES OF UZBEKISTAN'S LAW-MAKING POLICY IN THE ERA OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Eshturdieva Farangiz Bakhodir kizi,
Leading Research Fellow,
Doctoral Student at the Institute of Legislation and Legal Policy
under the President of the Republic of Uzbekistan

Abstract. *This article explores the implementation of neuro-rights into Uzbekistan's national legislative system to ensure human cognitive freedom and mental privacy in the context of the rapid development of artificial intelligence and neurotechnologies. The aim of the study is to assess the resilience of traditional legal doctrine to modern biotechnological threats and to determine the priority directions of the country's law-making policy. The relevance of the problem is explained by the uncontrolled collection of neural data resulting from the popularization of neurointerfaces, as well as the increased risk of influencing an individual's will through algorithmic manipulation. The study utilized philosophical-legal, formal-dogmatic, comparative legal, and prognostic methods. International recommendations and the experience of foreign countries have been functionally analyzed. As a result, it was found that there are conceptual gaps in existing legislation on personal data and new regulatory documents on digital technologies regarding the protection of the results of unconscious activity. The results obtained can be widely used in the practice of digital law, information security and lawmaking. The conclusion proposes specific solutions for expanding constitutional norms through law enforcement practice, strengthening the autonomous legal status of neural data and the fiduciary model in legislation, as well as introducing specialized restrictions into labor and criminal legislation.*

Keywords: *artificial intelligence, law-making, digital law, neuro-rights, cognitive liberty, neurodata, national legislation*

Kirish

XXI asrning birinchi choragi chuqur texnologik singulyarlik bilan tarixda qoldi, uning epitsentrida neyrobiologiya, kvant hisoblashlari va generativ sun'iy intellekt tizimlarining konvergensiyasi (yaqinlashuvi) namoyon bo'ldi. Yaqin vaqtgacha inson markaziy asab tizimining elektrokimyoviy faolligini to'g'ridan to'ri o'qish, deshifrlash yoki modulyatsiya qilish imkoniga ega bo'lgan texnologiyalar faqat klinik tibbiyot va qat'iy tartibga solingan ilmiy tadqiqotlar ixtiyorida qolayotgan edi. Ularni qo'llash terapevtik maqsadlarga erishishga yo'naltirilgan bo'lib, miyani chuqur stimulyatsiya qilish (*Deep Brain Stimulation*, DBS) orqali Parkinson kasalligidagi tremorni yumshatish, rezistent depressiyaning og'ir shakllarini davolash yoki yon amiotrofik skleroz bilan kasallangan bemorlarga muloqot

qobiliyatini qaytarishga xizmat qilardi (Spichak, 2025). Biroq oxirgi oʻn yillikda bu paradigma tubdan oʻzgardi. “Miya-kompyuter” interfeyslarining (*Brain-Computer Interfaces,* BCI) yopiq tibbiyot muassasalaridan global ommaviy isteʼmol bozoriga misli koʻrilmagan koʻchishi sodir boʻldi (Genser et al., 2024).

Ushbu industrial transformatsiya koʻlamlari tasavvurni lol qoldiradi. YUNESKO va xalqaro tahliliy markazlarning hisobotlariga koʻra, faqatgina 2014-yildan 2021-yilgacha boʻlgan davrda neyrotexnologik startaplarga yoʻnaltirilgan global venchur investitsiyalar hajmi 700 foizga oshgan (Spichak, 2025). “Meta”, “Apple”, “Snap” kabi transmilliy korporatsiyalar, shuningdek, “Neuralink” darajasidagi ixtisoslashgan kompaniyalar kundalik qurilmalarga – quloqchinlar, virtual voqelik koʻzoynaklari, bilakuzuklar va toʻqimachilik mahsulotlariga integratsiya qilingan taqib yuriluvchi neyrotexnologiyalarni faol patentlashtirmoqda va ular tez orada jahon miqyosida isteʼmol bozorini qamrab oladi (Pauzauskie et al., 2024). Ushbu isteʼmol qurilmalari hayot sifatini yaxshilash vositalari sifatida taqdim etilmoqda: uyqu fazalarini treking qilish (kuzatish), ish jarayonida kognitiv diqqatni jamlashni oshirish, virtual muhitni fikr kuchi bilan boshqarish yoki chuqur meditativ holatlarga erishish shular jumlasidandir. Biroq texnologik qulaylik niqobi ortida insonning asosiy huquqlari uchun mavjudlikka (ekzistensial) tahdid yashiringan (Genser et al., 2024).

Brauzerning qidiruv soʻrovlari tarixi, geolokatsiya belgilari yoki hatto biometrik markerlar (barmoq izlari, koʻz toʻr pardasini skanerlash) kabi anʼanaviy raqamli izlardan farqli oʻlaroq, neyromaʼlumotlar (*brain data*) noyob va misli koʻrilmagan darajadagi noziklikka (sezuvchanlikka) ega (Spichak, 2025). Ular insonning asab tizimi tomonidan uzluksiz ravishda va koʻpincha maʼlumotlar ongli anglash chegarasiga yetib bormasidan oldin generatsiya qilinadi. Mashinali oʻrganishning zamonaviy algoritmlari, xususan, funksional magnit-rezonans tomografiya (fMRT) va elektroensefalografiya (EEG) namunalari (patternlari)da oʻqitilgan katta til modellari (LLM) bugungi kunning oʻzidayoq ichki nutqni, yashirin hissiyotlarni, fiziologik moyilliklarni, siyosiy qarashlarni dekodlashga va hatto inson ongida paydo boʻlayotgan tasvirlarni vizuallashtirishga qodir (Pauzauskie et al., 2024).

Tarixan tashqi kuzatuvdan xoli boʻlgan oxirgi yopiq makon (*forum internum*) boʻlib kelgan inson miyasi, nafaqat passiv algoritmik monitoring uchun, balki xulq-atvorni faol manipulyatsiya qilish va modulyatsiyalash uchun ham ochiq boʻlgan shaffof raqamli interfeysga aylanmoqda (Goering et al., 2021). Qatʼiy huquqiy toʻsiqlarning mavjud emasligi umumiy neyrokuzatuvga, korporativ mental profillashga va iroda erkinligini subliminal (ongosti darajasida) bostirishga yoʻl ochadi (Spichak, 2025).

Yaqinlashib kelayotgan inqiroz koʻlamini anglagan holda *Kolumbiya universiteti qoshidagi “Morningsayde” (Morningside Group) fanlararo guruhi va professor Rafael Yuste* rahbarligidagi *Neyrohuquqlar jamgʻarmasi* (*Neurorights Foundation*) boshchiligidagi jahon akademik, falsafiy va yuridik hamjamiyati “neyrohuquqlar” (*neurorights*) konsepsiyasini ilgari surdi. Inson huquqlarining ushbu yangi toifasi inson miyasi va ongini yangi texnologiyalar tomonidan sodir etilishi mumkin boʻlgan suiisteʼmolliklardan himoya qilish uchun konseptuallashtirildi (Spichak, 2025). Ushbu konsepsiyaning global darajada institutsionallashuvi Oʻzbekiston Respublikasida oʻzining tarixiy choʻqqisiga chiqdi. 2025-yil 11–12-noyabr kunlari Samarqandda, *YUNESKO Bosh konferensiyasining 43-sessiyasi* davomida 194 ta aʼzo davlat bir ovozdan davrni belgilab beruvchi normativ hujjat – YUNESKOning Neyrotexnologiyalar etikasi boʻyicha tavsiyanomasini qabul qildi. Mazkur konsensus inson ongi daxlsizligini, psixik avtonomiyani himoya qilish va neyromaʼlumotlardan noprofessional terapevtik maqsadlarda foydalanishni cheklash boʻyicha birinchi *global standartlarni* belgilab berdi (Genser et al., 2024).

Oʻzbekiston Respublikasi inson qadr-qimmatini himoya qilish boʻyicha ushbu global manifestni qabul qilib, ushbu normalarni Yevrosiyo makonida amaliy joriy etishda yetakchi boʻlishdek maʼnaviy va siyosiy majburiyatni oʻz zimmasiga oldi. Bu vazifa mamlakatda amalga oshirilayotgan misli koʻrilmagan sud-huquq islohotlari va raqamli transformatsiya strategiyalarini (“Raqamli Oʻzbekiston – 2030”) amalga oshirish nuqtayi nazaridan alohida dolzarblik kasb etadi. Bu yoʻldagi eng muhim qadam 2026-yil yanvar oyida Oʻzbekiston Respublikasining *“Sunʼiy intellektni qoʻllash orqali yu-*

zaga keladigan munosabatlar tartibga solinishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga qo'shimcha va o'zgartirishlar kiritish to'g'risida"gi O'RQ–1115-sonli Qonunining (Republic of Uzbekistan, 2026) qabul qilinishi bo'ldi. Ushbu qonun algoritmik tizimlarni tartibga solishning birinchi normativ poydevorini qo'yib, huquqiy jihatdan ahamiyatli qarorlarni faqatgina SI asosida qabul qilishni taqiqladi va ma'lumotlarni noqonuniy qayta ishlaganlik uchun qat'iy ma'muriy javobgarlikni joriy etdi. Biroq dastlabki nazariy tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, sun'iy intellekt va BCI (miya-kompyuter interfeysi) integratsiyasi yuzaga keltirayotgan o'ziga xos masalalarni to'liq tartibga solish uchun amaldagi qonunchilikni, jumladan, SI sohasidagi yangi normalar, shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risidagi an'anaviy me'yorlar hamda 2023-yilda yangilangan Konstitutsiyamizni yanada takomillashtirish talab etiladi.

Bugungi kundagi strategik vazifalardan biri – an'anaviy huquqiy doktrinani shiddatli texnologik taraqqiyot sur'atlari bilan uyg'unlashtirishdir. Shu ma'noda milliy huquqiy tizimimizda keng qo'llanadigan *"jismoniy daxlsizlik" va "shaxsiy sir" kabi toifalarni serebral (miya) faolligining dinamik tabiatini ham qamrab oladigan darajada kengaytirish* maqsadga muvofiqdir.

Metodlar

Belgilangan maqsadga erishish va xulosalarning maksimal ilmiy ishonchliligini ta'minlash uchun ushbu tadqiqotda falsafiy-huquqiy, rasmiy-dogmatik, qiyosiy va prognostik yondashuvlar, sinergiya (o'zaro muvofiqligi)ga asoslangan kompleks fanlararo vositalar to'plamidan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy-metodologik asosi (epistemologik poydevori) inson qadr-qimmati, mental avtonomiya va iroda erkinligining texnologik determinizm hamda transformatsion korporatsiyalarning tijoriy manfaatlaridan mutlaq ustunligini e'lon qiluvchi insonparvarlikning huquqni muhofaza qilish paradigmasiga tayanadi. Tadqiqot obyektining yangiligini hisobga olgan holda yurisprudensiyaning klassik metodlari bioetik va texno-etik tahlillar hisobiga kengaytirildi.

Tadqiqotning *birinchi bosqichi* ontologik va konseptual tahlilga bag'ishlandi. Ushbu yondashuv doirasida Neyrohuquqlar jamg'armasi va "Morningsayde" guruhi tomonidan taklif etilgan neyrohuquqlarning asl tabiati dekonstruksiya qilindi. Texnologik shart-sharoitlar (EEG, MRT ma'lumotlarini olish va BCI interfeyslarining invaziv hamda noinvaziv turlaridan foydalanish) yurisprudensiyaning klassik konsepsiyalarini, xususan, aybli iroda doktrinasini (*mens rea*) qanday parchalashi bo'yicha sinchkov falsafiy-huquqiy tahlil o'tkazildi. Miyani chuqur stimulyatsiya qilish natijasida shaxsiy o'zlik (identiklik)ning transformatsiyalashuvi bilan bog'liq bioetik dilemmalar, shuningdek, tibbiy terapiya (yetishmovchilikni tiklash) va kognitiv kengayish (*enhancement*) o'rtasidagi chegaralar o'rganildi.

Ikkinchi bosqich qiyosiy-huquqiy metodni (makro- va mikrokomparativistika) qo'llashga asoslandi. Neyrotexnologiyalar transchegaraviy xarakterga ega ekanini hisobga olib, O'zbekistonda optimal huquqiy modelni shakllantirish uchun global tartibga solish rejimlarining batafsil qiyosiy tahlili o'tkazildi. Funksional qiyoslash metodi quyidagi modellarga nisbatan qo'llandi:

"Yumshoq huquq" (Soft Law) va xalqaro konsensus modeli: YUNESKOning Neyrotexnologiyalar etikasi bo'yicha tavsiyanomasi (2025-yil noyabr oyida Samarqandda qabul qilingan) matnining mutanosiblik prinsiplari, bolalarning rivojlanayotgan miyasini himoya qilish, ish joylarida kuzatuv uchun BCIdan foydalanishga yo'l qo'yilmasligi va cheklangan resurslar sharoitida texnologiyalardan adolatli foydalanishni ta'minlashga urg'u bergan holda chuqur kontent-tahlil.

"Qat'iy huquq" (hard Law) va konstitutsiyaviy pretsedent modeli: neyrohuquqlarni mustahkamlashda jahon kashshofiga aylangan Chili Respublikasi tajribasini o'rganish. Bunda nafaqat Chili Konstitutsiyasiga o'zgartirishlar kiritgan 21383-sonli qonun shakllari, balki Chili Oliy sudining 2023-yildagi transmilliy korporatsiya – *Emotiv ishi* bo'yicha chiqargan tarixiy huquqni qo'llash qarori ham tahlil qilindi; ushbu qaror anglangan rozilik prinsipining buzilishi sababli kompaniyaga sobiq senator Gvido Xirardining neyroma'lumotlarini o'chirish majburiyatini yuklagan edi.

Xavfga asoslangan Yevropa yondashuvi: sun'iy intellekt tizimlarini xavf darajasiga ko'ra toifalarga ajratuvchi Yevropa Ittifoqining Sun'iy intellekt

to'g'risidagi akti (*AI Act, Regulation 2024/1689*) mexanizmlarini baholash. Xususan, ong ostiga ta'sir etuvchi (*subliminal*) manipulyativ texnikalar va hissiyotlarni tanish tizimlaridan foydalanishga qo'yilgan taqiqlar tadqiq etildi.

Deklarativ va mintaqaviy tashabbuslar: Ispaniya Qirolligining Raqamli huquqlar xartiyasining beshta asosiy neyrohuquqni to'g'ridan to'g'ri sanab o'tgan 24-moddasi, shuningdek, Lotin Amerikasidagi (Braziliya, Meksika, Urugvay) qonunchilik tashabbuslari tahlili.

Tadqiqotning *uchinchi bosqichi* O'zbekiston Respublikasining amaldagi normativ-huquqiy bazasini formal-yuridik (dogmatik) va tizimli-tarkibiy tahlil qilishni o'z ichiga oldi. *O'zbekiston Respublikasining 2023-yildagi yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi VII bobi* ("Shaxsiy huquq va erkinliklar") va *X bobi* qoidalarini tahlil qilishda teleologik (maqsadli) talqin qilish metodi qo'llandi. *26-, 29- va 32-modda*larning germenevtikasiga (talqiniga), xususan, xususiy hayot daxlsizligini va fikr erkinligini raqamli bosqinlardan himoya qilish kontekstida alohida e'tibor qaratildi. O'zbekiston Respublikasining "*Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida*"gi Qonuni (2019-yil 2-iyuldagi O'RQ–547-son) neyroma'lumotlar massivlarini ma'lumotlarning maxsus yoki biometrik toifasi sifatida tasniflash hamda tartibga solishdagi "ko'r zonalarni" aniqlash nuqtayi nazaridan tanqidiy huquqiy auditdan o'tkazildi. Rasmiy-dogmatik metod doirasida O'zbekiston Respublikasining 2026-yil 21-yanvardagi "*Sun'iy intellektni qo'llash orqali yuzaga keladigan munosabatlar tartibga solinishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga qo'shimcha va o'zgartirishlar kiritish to'g'risida*"gi *O'RQ–1115-sonli yangi Qonunining* moddama-modda tahliliga alohida urg'u berildi. "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonunning yangi 7^1-moddasi va O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining shaxsga doir ma'lumotlarni SI algoritmlari orqali noqonuniy qayta ishlaganlik uchun qat'iy sanksiyalarni belgilovchi 46^2-moddasi huquqiy konstruksiyalari tadqiq etildi.

Nihoyat *to'rtinchi bosqichda* huquqiy modellashtirish va ijtimoiy-siyosiy prognozlash metodi qo'llandi. *Gap*-tahlilga (bo'shliqlar tahliliga) tayanuvchi ushbu metod milliy qonunchilikda aniqlangan kamchiliklarni YUNESKOning Samarqand Tavsiyanomasi imperativlari bilan sintez qilish imkonini berdi. Natijada "neyroma'lumotlar" toifasini fuqarolik, ma'muriy, mehnat va jinoyat huquqiga inkorporatsiya qilishning (tarkibiga kiritishning) O'zbekiston spetsifikasiga moslashtirilgan aniq mexanizmlari modellari ishlab chiqildi. Mamlakatda neyroindustriya rivojlanishi ustidan samarali nazoratni ta'minlash uchun Bioetika bo'yicha milliy qo'mita hamda SI va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish markazining institutsional salohiyati baholandi.

Natijalar

O'tkazilgan ko'p bosqichli va fanlararo tahlil keng ko'lamli natijalarni olish imkonini berdi, ular mantiqiy to'liqlik va bayonning aniqligini ta'minlash uchun uchta fundamental blokka guruhlandi:

– neyrohuquqlarning yangi huquqiy toifa sifatidagi arxitekturasi;

– xalqaro tartibga solish standartlari tahlili;

– O'zbekiston Respublikasi huquqiy tizimining joriy holatiga berilgan tanqidiy baho.

1. Neyrobiologlar, SI bo'yicha ekspertlar va huquqshunoslar tomonidan (xususan, Neyrohuquqlar jamg'armasi tashabbuslari doirasida) shakllantirilgan nazariy bazaning tahlili neyrotexnologiyalar yurisprudensiyaning fundamental tarixiy aksiomasini parchalayotganini inkor etib bo'lmas darajada isbotlamoqda. Inson huquqlarining klassik konsepsiyalari – shaxsiy hayot daxlsizligidan tortib so'z erkinligigacha – insonning ixtiyoriy jismoniy yoki kommunikativ harakatisiz uning fikrlari, hissiyotlari va niyatlariga kirish mutlaqo imkonsiz bo'lgan davrda shakllangan. Inson miyasi hamisha *forum internum* – shaxsning o'tib bo'lmas qal'asi bo'lib kelgan. "Miya-kompyuter" interfeyslari va mashinali o'rganish algoritmlarining integratsiyasi ushbu "qora quti"ni ochib yubormoqda va asab tizimini ikki tomonlama oqim uchun zaif qilib qo'ymoqda.

Ushbu *mavjudlikka daxldor* (ekzistensial) zaiflik sharoitida inson ongi himoyasini tizimlashtirish uchun xalqaro ilmiy hamjamiyat tomonidan beshta fundamental neyrohuquqdan iborat tuzilma ishlab chiqildi. Quyidagi jadvalda ushbu huquqlarning har biri, ularning yuridik mazmuni va SI tomonidan boshqariladigan tartibga solinmagan texnologiyalar tomonidan yuzaga keladigan o'ziga xos tahdidlarning batafsil ontologik tahlili keltirilgan.

Jadval

Asosiy neyrohuquqlarning konseptual va huquqiy ontologiyasi

Neyrohuquq nomi	Falsafiy-huquqiy mazmuni	Texnologik tahdidlar va buzilish mexanizmlari
Kognitiv erkinlik va iroda erkinligi huquqi (Cognitive Liberty and Free Will)	Neyrohuquqlarning fundamental yadrosi. Shaxsning oʻz psixik jarayonlari ustidan suverenitetga boʻlgan mutlaq huquqi. Anglangan va tashqaridan nazorat qilinmaydigan tanlovni (*agency*) amalga oshirish qobiliyatini himoya qilish	Subliminal (ongosti) stimulyatsiya uchun BCI interfeyslaridan foydalanish. Miya faoliyati namunalari (patternlari) bilan sinxronlashtirilgan SI yordamida xulq-atvorni modulyatsiya qilish, bu esa odamda biror amalni bajarish istagini uygʻotadi va u buni yanglishib oʻz niyati deb hisoblaydi (saylov va isteʼmol tanloviga tahdid) (Szoszkiewicz & Yuste, 2025)
Mental maxfiylik va neyromaʼlumotlarni himoya qilish (Mental Privacy and Neuroprivacy)	Asab tizimining bevosita monitoringi orqali olingan har qanday maʼlumotlarning sir saqlanishini, klinika darajasida anglangan roziliksiz (*opt-in*) sotilmasligi va qayta ishlanmasligini talab qilish huquqi	Isteʼmolchi darajasidagi (uyqu, relaksatsiya, geyming uchun) BCI-garnituralarning tijoratlashtirilishi. SI algoritmlari ushbu xom EEG-maʼlumotlardan foydalanuvchining xabarisiz yashirin kasalliklarni, psixotiplarni, jinsiy moyilliklarni va stress darajasini aniqlashga qodir (Pauzauskie et al., 2024)
Mental butunlik va psixologik uzviylik (Mental Integrity)	Miya fiziologiyasi va psixologiyasini zararli, qasddan qilinmagan yoki ruxsatsiz aralashuvdan himoya qilish. Shaxsda oʻzlik tuygʻusini ("Men") saqlab qolish huquqi	Miyani chuqur stimulyatsiya qilish (DBS) muolajalarining salbiy nojoʻya taʼsirlari natijasida shaxsiyatning, musiqiy didning yoki tajovuzkorlik darajasining keskin oʻzgarishi. Sunʼiy xotiralarni yaratish yoki implantlarning ruxsatsiz neyro-xakerligi (Yuste et al., 2017)
Kognitiv kengayishdan adolatli foydalanish (Fair Access to Mental Augmentation)	Aqliy, sensor va motor qobiliyatlarni yaxshilash texnologiyalaridan keladigan afzalliklar aholi oʻrtasida adolatli va teng taqsimlanishini talab qiluvchi imperativ	Misli koʻrilmagan biologik va ijtimoiy tengsizlik tahdidi. Jamiyatning "kognitiv elita" (texnologiyalar hisobiga qobiliyatlari kengaytirilgan shaxslar) va kengaytirilmagan koʻpchilikka boʻlinishi, bu esa evolyutsion segregatsiyaga (ajralishga) olib kelishi mumkin (Goering et al., 2021)
Algoritmik xolislikdan himoyalanish (Protection from Algorithmic Bias)	Neyron signallarni filtrlovchi va dekodlovchi sunʼiy intellekt tizimlari oʻziga oʻrnatilgan ijtimoiy va kognitiv kamsitishlarni (*predubejdenie*) uzatmasligi yoki kuchaytirmasligi kafolati	Oʻrgatuvchi tanlanmalarning ishonchli (reprezentativ) emasligi sababli yuzaga keladigan mashinali tarafkashlik. Prediktiv adolat algoritmlari tomonidan miya faoliyatini talqin qilishda neyro-oʻzgacha odamlar, muayyan irqiy yoki gender guruhlari vakillarini kamsitish xavfi (Yuste et al., 2023)

Tahlillar shuni koʻrsatadiki, neyrohuquqlar konsepsiyasi shunchaki falsafiy konstrukt emas, balki maʼlumotlarni himoya qilish toʻgʻrisidagi anʼanaviy qonunchilikning samarasizligiga berilgan hayotiy zarur javobdir. Agar klassik maxfiylik shaxs ongli ravishda boʻlishishga qaror qilgan maʼlumotlarni himoya qilsa, mental maxfiylik ong ostida yoki ong chegarasidan tashqarida hosil boʻladigan maʼlumotlarni himoya qiladi.

2. Xalqaro huquqiy hamjamiyat neyrotexnologiyalarni tartibga solish zarurligi borasida yakdillik namoyish etmoqda, biroq vositalarni tanlashda konstitutsiyalarga oʻzgartirishlar kiritishdan (*hard law*) tortib, yumshoq etik meʼyorlar ijodkorligigacha (*soft law*) boʻlgan turlicha yondashuvlar mavjud.

A) YUNESKOning Neyrotexnologiyalar etikasi boʻyicha tavsiyanomasi (Samarqand, 2025-y.).

E-ISSN 2181-1148
ISSN 2181-919X

Global sa'y-harakatlarning cho'qqisi 2025-yil 11-12-noyabr kunlari bo'ldi. YUNESKO Bosh konferensiyasining Samarqandda (O'zbekiston) bo'lib o'tgan 43-sessiyasi doirasida tarixda birinchi marta universal normativ hujjat – Neyrotexnologiyalar etikasi bo'yicha tavsiyanoma qabul qilindi (UNESCO, 2025a). Maxsus ekspertlar guruhi (AHEG) tomonidan 8 000 dan ortiq takliflarni tahlil qilish asosida tayyorlangan ushbu hujjat texnologiyalarning butun hayotiy siklini qamrab oluvchi huquqni muhofaza qilish tuzilmasini mustahkamladi. *Samarqand tavsiyanomasi* tahlili natijalari quyidagi *asosiy standartlarni* aniqlab beradi (UNESCO, 2025a):

– hujjat inson ongi muqaddasligi va daxlsizligini texnologiyalar kesib o'tishga huquqi bo'lmagan chegara sifatida e'lon qiladi;

– rivojlanayotgan miyaning yuqori neyroplastikligini hisobga olgan holda YUNESKO neyrotexnologiyalarni bolalar va yoshlarga nisbatan noprofessional terapevtik maqsadlarda (ta'lim, geyming) qo'llashdan qat'iy ogohlantiradi, chunki bu shaxsiyat shakllanishini ortga qaytarib bo'lmaydigan darajada o'zgartirishi mumkin;

– tavsiyanoma ish joylarida ish unumdorligini, stressni kuzatish yoki xodimlarning aqliy (mental) profillarini yaratish uchun iste'molchi qurilmalaridan (masalan, ichiga EEG-datchiklari o'rnatilgan kepkalardan) foydalanishga mutlaq taqiq o'rnatadi va to'liq shaffoflikni talab qiladi;

– hujjat xulq-atvorga ongosti darajasida ta'sir ko'rsatishga va texnologik interfeyslarga nisbatan fiziologik bog'liqlikni shakllantirishga qodir bo'lgan tijoriy mahsulotlar ustidan qat'iy nazoratni talab qiladi.

B) "Qat'iy huquq"ning konstitutsiyaviy modeli (Chili va Lotin Amerikasi tajribasi). Chili Respublikasi davlatning oliy qonuniga o'zgartirishlar kiritish yo'lini tanlab, global kashshofga aylandi. 21383-sonli qonun (2021-y.) "ilmiy va texnologik rivojlanish miya faoliyatini hamda undan olinadigan ma'lumotlarni maxsus himoya qilishi kerakligi"ni mustahkamladi. Ushbu modelning hayotiyligi 2023-yil avgust oyida Chili Oliy sudining pretsedent darajasidagi qarori bilan isbotlandi. Sobiq senator Gvido Xirardi BCI qurilmalari (*Insight headset*) ishlab chiqaruvchi transmilliy korporatsiya – "Emotiv"ga qarshi da'vo ariza berdi. Sud bir ovozdan kompaniyaning xizmat ko'rsatish shartlari foydalanuvchining neyroma'lumotlarini standart ravishda (aniq klinik roziliksiz) bulutli xotirada saqlashga ruxsat berishi mental maxfiylikka bo'lgan konstitutsiyaviy huquqni buzadi, deb topdi va ma'lumotlarni to'liq o'chirishni buyurdi. Ushbu pretsedent Braziliya (Riu-Grandi-du-Sul shtati), Meksika, Kolumbiya va Urugvayda shunga o'xshash qonunchilik jarayonlarini boshlab yubordi (Goering et al., 2021).

D) Xavfga asoslangan model (Yevropa Ittifoqi tajribasi). Yevropa Ittifoqi kognitiv erkinlikni himoya qilishga neyrosignallarni qayta ishlovchi algoritmlarni tartibga solish prizmasi orqali yondashdi. 2024-yilda qabul qilingan Sun'iy intellekt to'g'risidagi akt (*AI Act, Regulation 2024/1689*) "neyrohuquqlar" atamasini kiritmaydi, biroq yuqori xavfli amaliyotlarning to'rtta turiga mutlaq taqiq o'rnatadi. Xususan, inson xulq-atvorini buzib ko'rsatish uchun ongosti (*subliminal*) manipulyativ texnikalardan foydalanuvchi SI tizimlari, shuningdek, ish joylarida va ta'lim muhitida hissiyotlarni tanish (*emotion recognition*) tizimlari butunlay taqiqlangan. Shunga qaramay, Yevropa parlamenti tahlilchilari ayrim mualliflar (Yuste et al., 2017) ilgari surgan xavflarni inobatga olgan holda SI to'g'risidagi akt va GDPR reglamenti mexanizmlari inson tomonidan kundalik (ko'ngilochar) maqsadlarda foydalaniladigan neyrotexnologiyalar orqali neyroma'lumotlarning uzluksiz, oqimli yig'ilishini himoya qilish uchun yetarli bo'lmasligi mumkinligini tan olmoqdalar.

3. O'zbekiston Respublikasining YUNESKO Samarqand tavsiyanomasidagi ilg'or standartlarni implementatsiya qilish qobiliyati bevosita milliy qonunchilikning hozirgi holatiga bog'liq. O'tkazilgan rasmiy-yuridik audit ham ulkan innovatsion salohiyatni, ham tizimli kritik bo'shliqlarni aniqladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining tahlili. Umumxalq referendumida qabul qilingan Konstitutsiyaning yangi tahriri shaxsiy erkinliklarni himoya qilish uchun mustahkam poydevor yaratdi.

26-modda (erkinlik va shaxsiy daxlsizlik huquqi) tarixan tor jismoniy va jinoyat-protsessual kontekstda (badanni qiynoqlardan va noqonuniy hibslardan himoya qilish) talqin qilingan (Republic of Uzbekistan, 2023). Neyrotexnologiyalar paradigmasida ushbu ta'rif (definitsiya) "serebral va mental daxlsizlik"ni qamrab olish uchun teleologik kengaytirishga muhtoj.

29- va 32-moddalar xususiy hayot daxlsizligi, shaxsiy sir va fikr erkinligi huquqini mustahkamlaydi. An'anaviy tarzda fikr erkinligi deganda allaqachon shakllangan g'oyani ifodalash erkinligi tushunilgan. Biroq SI texnologiyalari fikr shakllanishining neyrobiologik jarayoniga bevosita aralashishga qodir. Shunday qilib, ushbu moddalar ongsiz darajadagi algoritmik manipulyatsiyadan sud orqali himoyalanish uchun ideal fundament vazifasini o'taydi.

Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risidagi qonunchilik. 2019-yildagi "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonun (O'RQ–547) axborotni qayta ishlash jarayonlarini tartibga solsa, Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeks (46^2-modda) ularni buzganlik uchun sanksiyalarni belgilaydi (Republic of Uzbekistan, 1995). Kritik huquqiy bo'shliq neyroma'lumotlarning tasniflanishida namoyon bo'ladi. Qonunning 26-moddasi (Republic of Uzbekistan, 2019) biometrik ma'lumotlarni qat'iy tartibga soladi, biroq ularni faqat "subyektning shaxsini aniqlash" uchun foydalaniladigan ma'lumot deb belgilaydi. Tijoriy neyroqurilmalar (masalan, "Muse" yoki "Emotiv" relaksatsiya halqalari) miya signallarini shaxsni identifikatsiya qilish uchun emas, balki hissiy holatni, stress darajasini baholash yoki kognitiv reaksiyalarni profillash uchun yig'adi. Biometrik identifikatsiya birlamchi maqsad bo'lmagani sababli, ulkan hajmdagi xom neyroma'lumotlar 26-moddaning qat'iy tartibga solish doirasidan chetda qolib, korporatsiyalar umumiy foydalanuvchi kelishuvlari asosida qayta ishlashi mumkin bo'lgan "oddiy" ma'lumotlarga aylanib qolmoqda. Bundan tashqari, qonun neyrostimulyatsiya orqali miyaga ma'lumot "yozish" jarayonini mutlaqo tartibga solmaydi, bu esa fuqarolarni invaziv ta'sirlar qarshisida himoyasiz qoldiradi.

Innovatsion burilish: sun'iy intellektni tartibga solish. Global texnologik chaqiriqlarga javoban, 2026-yil 21-yanvarda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti "Sun'iy intellektni qo'llash orqali yuzaga keladigan munosabatlar tartibga solinishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga qo'shimcha va o'zgartirishlar kiritish to'g'risida"gi O'RQ–1115-sonli Qonunni imzoladi (Republic of Uzbekistan, 2026). Ushbu normativ-huquqiy hujjat O'zbekiston Respublikasi huquqiy tizimini raqamli reallikka moslashtirish yo'lidagi muhim konseptual qadamlardan biridir. Qonun matni sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarini qo'llashda inson huquqlarini kafolatlashning o'ziga xos pretsedentini yaratmoqda.

Qonun tahlili shuni ko'rsatadiki, davlat SI imkoniyatlarini tan olgan holda algoritmik avtonomiyaga nisbatan qat'iy huquqiy chegaralarni belgilamoqda.

Birinchidan, *"Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonunga* ilk bor *"sun'iy intellekt" tushunchasi* kiritilib, u insonning bilim va ko'nikmalariga taqlid qiluvchi, mustaqil o'rganish va yechim izlash qobiliyatiga ega texnologik yechimlar majmui sifatida malakalangan (Republic of Uzbekistan, 2003). Bu qonunchilikda texnologiyani oddiy dasturiy ta'minotdan ajratib, uning *kognitiv avtonomiyasini tan olishni anglatadi.*

Ikkinchidan, *"Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonunga yangi 7^1-moddaning kiritilishi* orqali insonning huquq va erkinliklariga aloqador yuridik qarorlar qabul qilishda faqatgina SI xulosalariga tayanish qat'iyan man etiladi. Bu inson taqdirini hal qiluvchi jarayonlarda inson subyektivligini saqlab qolishga qaratilgan fundamental himoya mexanizmidir. Shuningdek, SI insonga, uning qadr-qimmati va ajralmas huquqlariga putur yetkazmasligi imperativ qoida sifatida belgilangan.

Uchinchidan, *"Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonunning 12^1-moddasiga o'zgartirishlar* va *Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 46^2-moddasiga yangi 2-qismning kiritilishi.* Ilk bor SI algoritmlaridan foydalangan holda shaxsga doir ma'lumotlarni noqonuniy qayta ishlaganlik (shu jumladan, dipfeyklar yaratish) uchun to'g'ridan to'g'ri, qat'iy javobgarlik belgilandi. Bunda bazaviy hisoblash miqdorining (BHM) 50 baravaridan 100 baravarigacha jarima va huquqbuzarlik qurolini musodara qilish ko'zda tutilgan. Bu fuqarolarni SI qo'llangan kiberbulling va shantajdan himoya qilish mexanizmini tubdan o'zgartiradi.

Biroq global biotexnologik transformatsiyalar sharoitida neyrohuquq imperativlari nuqtayi nazaridan yondashilganda ushbu qonun muhim tayanch nuqtasi bo'lsa-da, uzoq muddatli istiqbolda yetarli emasligini ko'rsatuvchi bir nechta omillar mavjud:

– qonun SIdan foydalanib *shaxsga doir ma'lumotlarga* ishlov berishni jazolaydi. Biroq an'anaviy huquqiy doktrinada "shaxsga doir ma'lumotlar" deganda ism, pasport, biometriya kabi

ma'lumotlar tushuniladi. Miya-kompyuter interfeyslari (BCI) orqali olinadigan *serebral (miya) faolligi to'g'risidagi ma'lumotlar* yoki insonning xotirasi, kognitiv jarayonlari va his-tuyg'ulari raqamli ko'rinishga kelganda joriy qonunchilik bu dinamik tabiatni to'liq qamrab ololmaydi. Mental maxfiylik an'anaviy shaxsiy sirdan ancha murakkabroqdir;

– qonun ta'rifi SIning axborot resurslari doirasidagi funksiyalariga qaratilgan. Ammo sun'iy intellekt to'g'ridan to'g'ri inson asab tizimiga ulanadigan innovatsion neyro-texnologiyalar (masalan, kognitiv kuchaytirgichlar, fikrni o'quvchi algoritmlar) vositasida qo'llanganda jismoniy daxlsizlik va kognitiv erkinlik (*cognitive liberty*) o'rtasidagi chegara yo'qoladi (Zaloilo, 2024);

– qonun SI yuridik qaror qabul qilmasligini va insonga ziyon yetkazmasligini aytadi. Lekin neyrohuquqning asosiy muammosi bo'lgan *erkin irodaga yashirin ta'sir ko'rsatish* (neyro-manipulyatsiya algoritmlari) masalasi ochiq qolgan.

Muhokama

Tadqiqot davomida olingan natijalar SI bazasidagi neyrotexnologiyalarning eksponensial rivojlanishi va klassik huquqning konservativligi o'rtasidagi chuqur falsafiy hamda yuridik qarama-qarshilikni ochib beradi. Transmilliy korporatsiyalar tomonidan maishiy neyrointerfeyslar bozori shiddat bilan tijoratlashtirilmoqda. Natijada ushbu industriya vakillari inson neyroma'lumotlariga zamonaviy "e'tibor iqtisodiyoti"ning eng serdaromad aktivi – "yangi neft" sifatida qaray boshladilar. Eskirgan rozilik modellariga (masalan, ko'p sahifali foydalanuvchi kelishuvlaridagi "Roziman" tugmasini bosish) tayanadigan huquqiy tizim fuqarolarni ularning ongsiz reaksiyalarini ommaviy yig'ishdan himoya qilishga qodir emasligi ma'lum bo'lib qoldi.

Ushbu xavf-xatarlar atrofida avj olgan ilmiy diskussiya fundamental savolga e'tibor qaratmoqda: *"neyrohuquqlar" haqiqatan ham davlatlar konstitutsiyalariga o'zgartirishlar kiritishni talab qiluvchi yangi, avtonom inson huquqlarimi (Chili Respublikasi tajribasi misolida)? Yoki ular shunchaki mavjud shaxsiy hayot daxlsizligi (maxfiylik) hamda jismoniy daxlsizlik huquqlarining evolyutsion, texnologik kengaytmasimi (Yevropaning inson huquqlari va GDPR modeli tarafdorlari fikricha)?*

Tahlilimiz natijalari birinchi nuqtayi nazarning to'g'riligini tasdiqlaydi. Neyroaxborotni shaxsga doir ma'lumotlarning oddiy "maxsus toifalari"ga yoki standart biometriyaga keltirishga bo'lgan urinishlar huquqiy fiyaskoga (huquq tizimining samarasizligiga) uchrashi ehtimoli katta. Neyroma'lumotlar uzluksiz generatsiya qilinadi va nafaqat fiziologik parametrlarni, balki shaxsning kognitiv mohiyatini ham aks ettiradi. Inson miyasi shunchaki axborot ishlab chiqarmaydi, u shaxsiy o'zlikning (identikliking) generatori hisoblanadi. Shunday ekan, neyroma'lumotlarni ajratib olish va miya faoliyatini o'ta qat'iy, klinik jihatdan anglangan roziliksiz modulyatsiya qilish shunchaki ma'lumotlarning sizib chiqishi emas, balki shaxsga nisbatan qilingan, organlarni ixtiyorsiz ravishda olib qo'yishga tenglashtiriladigan mavjudlikka daxldor (ekzistensial) tajovuzdir. Aynan shuning uchun ham, YUNESKOning Samarqand tavsiyanomasida (UNESKO, 2025a) mustahkamlangan, neyroma'lumotlarni inson qadr-qimmatining biologik va axborot ekvivalenti deb tan olishga chaqiruvchi yondashuv yagona to'g'ri hamda ilmiy asoslangan yo'l bo'lib ko'rinadi.

2026-yil boshida O'zbekiston Respublikasining O'RQ–1115-sonli qonuni qabul qilinishi O'zbekiston Respublikasining davlat-huquqiy mexanizmi yuqori texnologiyalar sohasida radikal islohotlarni amalga oshirish uchun yuqori moslashuvchanlikka va siyosiy irodaga ega ekanini yaqqol namoyish etadi (Abdullaev, 2026). Neyroetika bo'yicha birinchi xalqaro standartni qabul qilgan yetakchi davlat sifatida o'zining mintaqaviy va global mandatini to'liq amalga oshirish uchun O'zbekistonga SI algoritmlarini umumiy normativ tartibga solishdan SI va BCI simbiozini nuqtali, ixtisoslashtirilgan tartibga solishga o'tish zarur.

O'tkazilgan tahlilga tayanib, O'zbekiston Respublikasining huquqiy siyosati uchun quyidagi ilmiy asoslangan ustuvor yo'nalishlar va kompleks "yo'l xaritasi" taklif etiladi:

1. Konstitutsiya matniga to'g'ridan to'g'ri o'zgartirishlar kiritishning murakkabligi va vaqt talab qilishini (Chilining qat'iy yo'li) hisobga olgan holda, O'zbekistonga asosiy qonunni raqamli davr voqeliklariga moslashtirish uchun qonuniy sud sharhi mexanizmidan foydalanish taklif etiladi.

Amaliy taklif: O'zbekiston Respublikasi Oliy Sudi Plenumiga Konstitutsiyaviy sud bilan birga-

likda SI rivojlanishi kontekstida Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 26-, 29- va 32-moddalarining (Republic of Uzbekistan, 2023) huquqni qoʻllash maʼnosini tushuntiruvchi ixtisoslashtirilgan rahbariy qarorlar qabul qilish tavsiya etiladi. “Jismoniy va shaxsiy daxlsizlik” tushunchasi oʻz ichiga “mental va serebral daxlsizlik”ni uzviy ravishda qamrab olishini rasman belgilash zarur. Fikr erkinligi huquqi (32-modda) shaxs fikrlarini majburiy dekodlash yoki uning fikrlarini subliminal (ongosti darajasida) oʻzgartirish uchun texnologik vositalarni qoʻllashga nisbatan mutlaq taqiq sifatida talqin qilinishi kerak. Bu fuqarolar uchun texnokorporatsiyalar tomonidan suisteʼmolliklar sodir etilganda (Chilining “Emotiv” pretsedenti analogiyasi boʻyicha) oʻz kognitiv avtonomiyasini himoya qilish uchun sudlarga murojaat qilishga qonuniy protsessual asoslar yaratadi.

2. Oʻzbekiston Respublikasining “Shaxsga doir maʼlumotlar toʻgʻrisida”gi Qonuni (Republic of Uzbekistan, 2019) chuqur konseptual reviziyadan oʻtkazilishi lozim.

Amaliy taklif: a) qonunning “Asosiy tushunchalar” qismiga “Neyromaʼlumotlar” (*Neurodata*) avtonom huquqiy taʼrifini kiritish. U yigʻilish maqsadidan qatʼi nazar, shaxsning markaziy va periferik asab tizimi elektrokimyoviy faolligini monitoring qilish, oʻlchash yoki tahlil qilish orqali bevosita yoki bilvosita olingan har qanday maʼlumot sifatida belgilanishi kerak. Neyromaʼlumotlar biometrik yoki maxsus maʼlumotlarning umumiy rejimidan chiqarilishi kerak (chunki umumiy rejimda statistik ehtiyojlar yoki mehnat munosabatlari kabi qator hollarda roziliksiz qayta ishlashga yoʻl qoʻyiladi). Neyromaʼlumotlarni yigʻish faqatgina oʻta qatʼiy *“faol va anglangan rozilik”* qoidasiga boʻysunishi shart; b) fidutsiar modelni (*data fiduciaries*) implementatsiya qilish. Qonunchilik Oʻzbekiston fuqarolarining neyromaʼlumotlarini yigʻuvchi transmilliy va mahalliy texnologik kompaniyalarga “axborot vasiylari” rolida chiqish majburiyatini yuklashi kerak. Bu faqat foydalanuvchi manfaatlarini koʻzlab ish tutish yuridik majburiyatini yuklaydi hamda xom neyromaʼlumotlarni maxsus sud qarorisiz uchinchi shaxslarga sotish, monetizatsiya qilish yoki topshirishga mutlaq taqiq oʻrnatadi. Shuningdek, subyektning birinchi talabiga koʻra uning barcha neyromaʼlumotlarini korporativ serverlar va SI modellarini oʻqitish bazalaridan soʻzsiz oʻchirib tashlash, yaʼni mutlaq “unutilish huquqi” qonuniy mustahkamlanishi lozim.

3. YUNESKOning Samarqand tavsiyanomasi qoidalariga qatʼiy amal qilgan holda Oʻzbekiston terapevtik (tibbiy) va isteʼmolchi neyrotexnologiyalari oʻrtasida demarkatsiya chizigʻini oʻtkazishi kerak. Ilgʻor tibbiyotning rivojlanishi (masalan, Toshkentda qurilayotgan, miya oʻsmalarini chuqur vizuallashtirish usullaridan foydalanadigan Yadro tibbiyoti markazi) har tomonlama ragʻbatlantirilishi, tijoriy neyromonitoring esa cheklanishi lozim (Abdullaev, 2026).

Amaliy taklif: a) Oʻzbekiston Respublikasi Mehnat kodeksiga (Republic of Uzbekistan, 2022) qatʼiy qoʻshimchalar kiritish. Ish beruvchilar tomonidan ish joylarida xodimlarning ish unumdorligini monitoring qilish, sodiqligini, stress yoki charchoq darajasini baholash uchun har qanday taqib yuriladigan neyroqurilmalardan foydalanishiga nisbatan qatʼiy qonuniy taqiq joriy etish zarur, chunki bu iroda erkinligi fundamental prinsipini buzadi va kamsitish uchun sharoit yaratadi; *b)* neyromarketingni cheklash va bolalikni himoya qilish. Isteʼmolchilarning yashirin reaksiyalarini marketing tadqiqotlari uchun BCI interfeyslari orqali oʻrganish majburiy davlat litsenziyalanishiga tortilishi kerak. Ong ostiga taʼsir etuvchi (*subliminal*) reklama amaliyotlari noqonuniy deb malakalanishi lozim. BMTning Bolalar huquqlari toʻgʻrisidagi konvensiyasiga (United Nations, 1989) muvofiq, bolalar miyasining neyroplastikligi rivojlanishiga algoritmik aralashuvning oldini olish maqsadida voyaga yetmagan shaxslarga isteʼmolchi neyrogadjetlarini realizatsiya qilish qatʼiy cheklanishi kerak.

4. Generativ SI va miya-kompyuter interfeyslari simbiozi anʼanaviy kriminalistikada analogi boʻlmagan tahdidlarni keltirib chiqaradi.

Amaliy taklif: a) Oʻzbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga ixtisoslashtirilgan qoʻshimchalar kiritish. “Neyrokompyuter interfeyslari ishiga ruxsatsiz aralashish” (*neyro-xakkerlik*) va neyromaʼlumotlarni noqonuniy tutib qolish kabi yangi qilmishlarni kriminalizatsiya qilish maqsadga muvofiq. Chuqur neyrostimulyatsiya orqali insonning psixologik uzviyligi yoki oʻzligiga qasddan zarar yetkazish salomatlikka ogʻir shikast yetkazish sifatida baholanishi kerak; b) OʻRQ–1115 qonunini rivojlantirgan holda neyro-oʻzgacha (*neurodivergent*) insonlarga nisbatan

E-ISSN 2181-1148
ISSN 2181-919X

tarafkashlikni (*bias*) ifodalovchi SI algoritmlarini ishlab chiqqanlik uchun jinoiy va ma'muriy javobgarlikni kuchaytirish lozim. Parallel ravishda O'zbekiston ma'muriy va fuqarolik sudlari sudyalari uchun neyropsixologik va sud-texnik ekspertiza sohasida tizimli malaka oshirish dasturlarini tashkil etish, sud hokimiyatini texnogigantlarga qarshi yangi avlod da'volarini ko'rib chiqishga tayyorlash lozim.

5. Huquqni samarali qo'llash gumanitar va texnik kompetensiyalarni birlashtiruvchi ixtisoslashgan institutsional infratuzilmani talab qiladi.

Amaliy taklif: faoliyati YUNESKOning O'zbekistondagi vakolatxonasi tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan qayta tiklangan Bioetika bo'yicha milliy qo'mitaning institutsional mandatini kengaytirish. Ushbu qo'mita SI va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish markazi bilan yaqin muvofiqlikda ishlashi lozim. Qo'mitaga BCI sohasidagi har qanday ilmiy-tadqiqot va tijoriy loyihalarni milliy bozorga chiqarishdan oldin majburiy etik-huquqiy ekspertizadan (*clearance*) o'tkazish vakolati berilishi kerak. Bundan tashqari, Intellektual mulk agentligi algoritmlari neyrohuquqlarni to'g'ridan to'g'ri buzadigan yoki fuqarolarning mental maxfiyligiga tahdid soladigan texnologiyalar uchun patent berishni rad etishning yuridik mezonlariga ega bo'lishi lozim.

Xulosa

Sun'iy intellekt imkoniyatlarining eksponensial o'sishi va neyrotexnologiyalarning shiddatli kengayishi insoniyat sivilizatsiyasi evolyutsiyasida misli ko'rilmagan burilish nuqtasini anglatadi. Algoritmik mashinalarning og'zaki muloqotni chetlab o'tib, kognitiv jarayonlarni bevosita dekodlash, tahlil qilish va modifikatsiyalash qobiliyati inson avtonomiyasi va o'zligining mohiyatini xavf ostiga qo'yadi. "Miya-kompyuter" interfeyslarining terapevtik qo'llanishi og'ir nevrologik kasalliklarni yengish uchun hayotiy yechimlarni taklif qilsa-da, ushbu interfeyslarning iste'mol bozori tomonidan nazoratsiz tijoratlashtirilishi inson ongi, ya'ni mutlaq erkinlikning so'nggi qal'asini raqamli aktivga, korporativ ekspluatatsiya va umumiy algoritmik nazorat obyektiga aylantirish xavfini tug'diradi.

Yuqoridagilardan kelib chiqadigan bo'lsak, sanoat va erta raqamli davrda shakllangan mavjud milliy hamda xalqaro huquqiy mexanizmlar ushbu tahdidlarga javob berish uchun zarur bo'lgan ontologik moslashuvchanlikka ega emas. Biometrik va shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish haqidagi an'anaviy qonunlar ulkan huquqiy bo'shliqlarni qoldirmoqda, ular orqali neyroma'lumotlarni yig'ish, mental profillash va iroda erkinligini manipulyatsiya qilish legallashib bormoqda. Shu munosabat bilan "neyrohuquqlar" konsepsiyasi shunchaki mavhum falsafiy akademizm emas, balki kognitiv erkinlik, mental maxfiylik, psixologik butunlik, kengayishdan adolatli foydalanish va algoritmik kamsitishdan himoyalanishga qaratilgan kechiktirib bo'lmas va muqobilsiz huquqiy imperativdir.

O'zbekiston Respublikasi hozirgi vaqtda noyob tarixiy, geosiyosiy va ma'naviy mavqeni egallab turibdi. 2025-yil noyabr oyida Samarqandda YUNESKO Bosh konferensiyasining 43-sessiyasi muvaffaqiyatli o'tkazilishi va Neyrotexnologiyalar etikasi bo'yicha global tavsiyanomaning qabul qilinishi nafaqat davlatning yuksak insonparvarlik ideallariga sodiqligini tasdiqladi, balki uning zimmasiga ushbu standartlarni implementatsiya qilish bo'yicha mintaqaviy bayroqdor bo'lish mas'uliyatini ham yukladi. 2023-yilgi progressiv konstitutsiyaviy islohotlarning mustahkam poydevoriga va 2026-yil boshidagi tarixiy O'RQ–1115 sonli qonun orqali SI tizimlarini qat'iy, preventiv tartibga solishga tayanib, davlat "yumshoq huquq"ning xalqaro deklaratsiyalarini qat'iy va samarali milliy qonunchilikka aylantirish uchun barcha zarur intellektual va institutsional resurslarga ega.

Neyrohuquqlar arxitekturasining milliy qonunchilikka o'z vaqtida implementatsiya qilinishi nafaqat Yangi O'zbekiston huquqiy tafakkurining tantanasi, balki jamiyatning xavfsiz rivojlanishi uchun eng ishonchli investitsiya bo'ladi. Bu kelgusi sun'iy superintellekt va kognitiv inqiloblar davrida texnologik taraqqiyot insonni algoritmik bostirish vositasi emas, balki uning qadr-qimmati, erkinligi va xavfsizligiga xizmat qiluvchi, imkoniyatlarini kengaytiruvchi vosita bo'lib qolishini kafolatlaydi.

REFERENCES

Abdullaev, U. (2026, January 29). *Uzbekistan adopts first AI-focused amendments to information and administrative laws.* Dentons. https://www.dentons.com/ru/insights/articles/2026/january/29/uzbekistan-adopts-first-ai-focused-amendments-to-information-and-administrative-laws

Benedikter, R. (2026, February 18). *Towards a global neuroethics: Developing standards to address one of the world's most revolutionizing sectors must become a priority.* UNESCO. https://www.unesco.org/en/articles/towards-global-neuroethics-developing-standards-address-one-worlds-most-revolutionizing-sectors-must

Genser, J., Damianos, S., & Yuste, R. (2024, April 1). *Safeguarding brain data: Assessing the privacy practices of consumer neurotechnology companies.* Neurorights Foundation. https://www.neurorightsfoundation.org/research/reports

Goering, S., Klein, E., Sullivan, L. S., Wexler, A., Agüera y Arcas, B., Bi, G., Carmena, J. M., Fins, J. J., Friesen, P., Gallant, J., Huggins, J. E., Kellmeyer, P., Marblestone, A., Mitchell, C., Parens, E., Pham, M., Rubel, A., Sadato, N., Teicher, M., ... Yuste, R. (2021). Recommendations for responsible development and application of neurotechnologies. *Neuroethics, 14*(3), 365–386. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33942016/

Human Rights Watch. (2026). *World report 2026: Uzbekistan.* Human Rights Watch. https://www.hrw.org/world-report/2026/country-chapters/uzbekistan

Malik, A. (2025, February 27). *Mind over machine: Navigating the legal and ethical frontier of neurotech.* Petrie-Flom Center. https://petrieflom.law.harvard.edu/2025/02/27/mind-over-machine-navigating-the-legal-and-ethical-frontier-of-neurotech/

Maynard, P. (2026, January 12). *UNESCO adopts first global framework on neurotechnology ethics.* Global Policy Watch. https://www.globalpolicywatch.com/2026/01/unesco-adopts-first-global-framework-on-neurotechnology-ethics/

Pauzauskie, S., Genser, J., & Yuste, R. (2024). Protecting neural data privacy–First, do no harm. *JAMA Neurology 82*(3). https://jamanetwork.com/journals/jamaneurology/article-abstract/2827460

Republic of Uzbekistan. (1995). *Code of the Republic of Uzbekistan on Administrative Responsibility.* Lex.uz. https://lex.uz/docs/-97664

Republic of Uzbekistan. (2003). *Law "On Informatization". (LRU № 560-II).* Lex.uz. https://lex.uz/docs/83472

Republic of Uzbekistan. (2019). *Law "On Personal Data" (LRU № 547).* Lex.uz. https://lex.uz/docs/-4396419

Republic of Uzbekistan. (2022). *Labor Code of the Republic of Uzbekistan.* Lex.uz. https://lex.uz/docs/6257288

Republic of Uzbekistan. (2023). *Constitution of the Republic of Uzbekistan.* Lex.uz. https://lex.uz/docs/-6445145

Spichak, S. (2025). The controversial push for new brain and neurorights. *Journal of Medical Internet Research, 27,* Article e72270. https://doi.org/10.2196/72270

Szoszkiewicz, Ł., & Yuste, R. (2025). Mental privacy: Navigating risks, rights and regulation. *EMBO Reports, 26*(14), 3469–3473. https://doi.org/10.1038/s44319-025-00505-6

UNESCO. (2025a, November 5). *Ethics of neurotechnology: UNESCO adopts first global standard on the cutting-edge technology.* https://www.unesco.org/en/articles/ethics-neurotechnology-unesco-adopts-first-global-standard-cutting-edge-technology

UNESCO. (2025b). *Futures dialogues advancing neurotechnology while protecting the human brain: A UNESCO global ethical framework*. https://articles.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2025/09/Concept%20Note_1%20October%202025%20Ethics%20of%20Neurotechnology.pdf

United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child.* UN Treaty Series, 1577, 3. https://www.ohchr.org

Yuste, R., de la Quadra-Salcedo, T., & García Fernández, M. (2023). Neuro-rights and new charts of digital rights: A dialogue beyond the limits of the law. *Journal of International Relations and Sustainable Development.* https://muse.jhu.edu/article/886161

Yuste, R., Goering, S., Agüera y Arcas, B., Bi, G., Carmena, J. M., Carter, A., Fins, J. J., Friesen, P., Gallant, J., Huggins, J. E., Illes, J., Kellmeyer, P., Klein, E., Marblestone, A., Mitchell, C., Parens, E., Pham, M., Puchinger, A., Rommelfanger, J., … Wolpaw, J. (2017). Four ethical priorities for neurotechnologies and AI. *Nature, 551*(7679), 159–163. https://doi.org/10.1038/551159a

Zaloilo, M. V. (2024). Legal problems of ensuring technological sovereignty [Pravovye problemy obespecheniya tekhnologicheskogo suvereniteta]. *Journal of Digital Technologies and Law, 2*(3). https://doi.org/10.21202/jdtl.2024.26

E-ISSN 2181-1148
ISSN 2181-919X

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI
ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК
REVIEW OF LAW SCIENCES

Huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

Правовой научно-практический журнал

Legal scientific-practical journal

2026-yil 2-son

VOLUME 10 / ISSUE 2 / 2026

DOI: HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS.2026.10.2.